

ERNST ÖPIK

22.10.1893–10.09.1985

Ernst Julius Öpik sündis 22. oktoobril 1893 Kundas riigiametniku pojana. Ta lõpetas 1911. a kuld-aurahaga tollaegse Nikolai (praegu Gustav Adolfi) gümnaasiumi Tallinnas. 1912–1916 õppis E. Öpik Moskva ülikoolis, töötades juba üliõpilasena Moskva Rahvaülikoolide Seltsi observatooriumi juhataja ja lektorina. E. Öpik töötas 1916–1920 Moskva, 1920–1921 Taškendi, 1921–1930 ja 1934–1944 Tartu ning 1930–1934 Harvardi ülikooli tähetornis. 1930. aastate algul oli E. Öpik ka Harvardi ülikooli lektor astrofüüsika alal.

1922. a jõudis ta tähe siseehituse teooriat arendades (aastast 1915) järeldusele, et tähtedes toimuvad termotuumareaktsioonid ja tõestas selle (sõltumatult H. A. Bethest). 1937. a rakendas E. Öpik nimetatud teooriat Päikese evolutsiooni uurides ning püüdis selle abil põhjendada jääaegade tekkimist (1938 ja 1977). Ta lõi 1918–1922 spiraaludude (galaktikate) kauguse määramise meetodi ja tegi selle põhjal esimesena kindlaks Andromeeda tähesüsteemi kauguse (1921). E. Öpik kummutas tähtede termotuumareaktsioonide vältust, meteoriitide vanust ja universumi paisumiskiirust arvesse võttes seisukohta, et kosmoloogiline universum on ülivana (1923). E. Öpiku hinnangul ei ületa maailma vanus maakera vanust. See on umbes kolm miljardit aastat. Tema selleteemaline ettekanne leidis elavat vastukaja omaaegses USA ajakirjanduses.

E. Öpiku initsiatiivil algas aastatel 1930–1934 Tartu ja Harvardi tähetorni vahel koostöö meteoride vaatluse alal. Hiljem lõi ta meteoride atmosfääris põlemise ja meteoriitide planeediga põrkumise teooria. 1932. a ennustas ta komeedipilve olemasolu Päikesesüsteemi välisosas (Öpiku-Oorti komeedipilv). Alustanud juba 1912. a planetoloogilisi uurimusi, ennustas ta 1950. aastail, et Marsil leidub rohkesti meteoriidikraatreid ning et Veenusel on palav, kuiv ja tolmu atmosfäär (mõlemat oletust on hiljem kinnitanud kosmosesondiga „Mariner“ sooritatud uuringud).

E. Öpik oli Washingtoni Teaduste Akadeemia, Iiri Kuningliku Akadeemia, New Yorgi Teaduste Akadeemia, Londoni Kuningliku Astronoomiaühingu, *American Association for the Advancement of Science*, Meteoriidiühingu jt ühingute liige; Ameerika Kunstide ja Teaduste Akadeemia (Boston) auliige.

Teadusetegemise kõrval tegeles E. Öpik ka heliloominguga.

1944. a põgenes E. Öpik saabuvate vene vägede eest Saksamaale. 1945–1947 oli ta Hamburgis Balti Ülikooli professor. Aastast 1948 töötas ta Põhja-Iirimaal Armagh' tähetornis ja oli ühtlasi alates aastast 1956 USA-s Marylandi ülikooli külalisprofessor. E. Öpik kuulub maailma kahekümne suurima astronoomi ja kosmoloogi hulka.

E. Öpik suri 10. septembril 1985. a Armagh's Iirimaal.